

ИЗДАЗИ

уторником, четвргом
и недељом

ЦЕНА

ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИНАР
ИЛИ 1 КРУНАПрегледати примају све
поште у Србији и
иностранству

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

ПРЕТИЛАТУ ТРЕБА СЛАТИ:
Стеви М. Веселиновићу
проф. БогословијеНЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ:
Кнежев Споменик бр. 9.

БРОЈ 10 ПР. ДИИ.

Уредник: Јанко М. Веселиновић

БРОЈ 10 ПР. ДИИ.

КУДА?...

Куда лећеш, душо, у пределе сјајне
Где је срећа само?
Ти сад дршћеш тихо од милине тајне,
Ал' врати се, врати и не иди тамо!

Јест, тамо је лепо. Минуће те туга
И јад што те мори,
И на небу мрачном ко светлосна дуа
Дрћи ће се нада, што је машта твори.

Ал' када се вратиш са далека пута
По ком руже цвате,
Стенуће те очај и невоља љута,
Да стегну тако вешито те прате.

О не сневај зато! Обмана су снови,
Што човека зрева,
А после њих дођу увек боли нови,
Срећан зато онај, ко никад не снева!

Чувај снагу своју! Јер ће доћи време
Да загрме громи,
А облаци мрачни ено, већ се сиреме,
Удружи се с њима, обарај и ложи.

Ј. Н. С.

ЖРТВА ЛЈУБАВИ

— НОВЕЛА —

(НАСТАВАК)

„Ала се овај брат накресао“ сигурно су мислили пролазници гледећи ме; а ја сам ишао не знајући куд. Душа ми је певала,

После те визите, ја сам их редовно походио. Тетка је имала једну старинску кућицу са малим предсобљем и три собе. Једна је собица била спаваћа, друга трпезарија и служила је за рад, а трећа до предсобља била је гостинска соба. Собице су биле мале, сниске и полумрачне. Намештај је у њима старински, незграпан; тешко кадифено канабе од црвеног дрвета са две, три дубоке фотеље; на прозорима тешке завесе затворене боје, велики ормани, растови столови и високе столице. Све су то били остаци пређашњег господства. На прозорима неколико саксија гераније; по дуварима две-три потамнеле слике, све се то по прилично излизало али је зато било идеално чисто. Само гласовир најновије конструкције, што је стајао у гостинској соби, био је као дисонанс у том старинском куту, али он је говорио, да ту борави једно младо биће пуно нада и живота, да оно у њему, као у извору, налази утехе и радости. У свима собама, у целој кући осећао се нарочити миомир као босиљка, као тамјана — не знам ни сам како да вам кажем!

Наш је живот текао мирно, ја сам обично долазио пред вече на чај; по кад-кад сам доносио Вери букет цвећа. Она ме је увек дочекивала у предсобљу у својој простој домаћој хаљини; тетку сам затицао на њеном обичном месту, седи у фотељи и плете чарапе. Ја сам им причао све варошке и пуковске новости, што је тетка радо слушала и жалила се на своју главобољу, а Вера је спремала чај, по некад смешкајући се, а по некад осетим њен испитујући поглед, због кога се осврнем, на што она порумени, обори очи и брише поље, као да ништа није ни било. После чаја Вера и ја ишли смо у гостинску собу, тетка је остајала, распремала по столу и споразумевала се са својом старом куварицом за сутрашњи дан. Вера би отворила гласовир и почела свирати, ја седнем у фотељу, слушам и поематрам је. Лице јој се зажарило, очи сјаје неким чудноватим блеском, а звуци се лију пуни страсти и неке неиспитане среће. Ја се занесем до заборавља. Она одједном прене па се полако дигне, као да се пробудила из тешког сна.

Другом приликом ја певам уз њену пратњу нарочито грешим, да ме исправља; или читамо Тургењева, Шилера, Шекспира; ту се понекад озбиљно посвађамо и тад тетка долази и мири нас.

Али моја срећа није била потпуна, чак шта више у то најсрећније доба ја сам мучио највеће муке: час сам веровао, час сумњао. Осећао сам и видео да ме воли, јер иначе не би ме дочекивала тако срдачно и љубко, па и тетка је, нема сумње, видела нашу љубав али се правила невешта. Понеки пут нарочито нисам им одлазио по два три дана и тад бих опазио да се Вера љути, а тетка би тек рекла:

— Нема вас, па Вера ништа не ради, по ваздан невесела и ћути, чак и не свира. За моје измучено срце њене речи биле су мелем. Понекад мислим да ме оне, нарочито Вера, сматрају просто за доброг пријатеља, па је с тога са мном тако искрена и пажљива. Запитати је? А шта ћу онда ако покварим ову гармонију у којој се ја тако срећним осећам, ако ми она каже: „Не“. Шта ћу онда?! Ах, то је страшно! — Сваког дана ја сам постајао све нервознијим и нервознијим. Вера је то одмах опазила; чешће би ме запиткивала и била је веома нежна. Наравно, ја сам ћутао.

Једнога дана пођосмо у шетњу, тетка није могла па нас је пустила саме, то се чешће дешавало и пре. Мај је био у јеку. Већ смо прилично дуго шетали по алејама парка, за време целе шетње готово нисмо ништа разговарали, обоје смо били некако сетни и нерасположени, док ће она од једном чисто весело рећи:

— Хајдемо на пропланак, да оданде уживамо у природи. Ах, тамо је дивно, тамо има један пањ, сешћемо и ћутаћемо.

— Хајде, одговорих. Она мало убрза корак, дође пре мене и седе. Седох и ја до ње.

Незнам како, али моја рука некако случајно додирну њену руку. Жмарци ме подиђоше.

— Веро! рекох, а глас ме поче изневеравати. Погледајте на ову раскоп, на ово миље природе, посматрајте како над нама цвркућу тичице, а тамо, доле, под нашим ногама, тихо ромори речца. Свуда и по свему разливена срећа и рај, само у мом срцу нема раја, нема среће.

У том тренутку она је изгледала к'о мермерна статуа, у лицу ни једне капи крви, очи оборила, чисто не дише.

— Од забаве па до данас немам нигде мира, нигде покоја, ја само мислим на те; ти си мој живот, моја нада. Ја те волим, волим те целим бићем својим! Веро, реци...

И нехотично је обухватих око струка; она се полако изви; канда јој кану једна крупна суза; задрхта од нечега, хитро се диже, чисто за се говорећи:

— Не, не... и брзо пође.

Ја као кип остадох, без и једне мисли, па се тргох и појурих за њом. Стигох је. До куће ни

речи не прозборисмо, хладно се опростисмо и ја одох не знајући како. Стање је моје било ужасно, долазило ми је да се убијем. Једном речју: ја сам био у очајању.

Прође већ недеља дана, а ја ни једном не одох. Једнога дана пред вече седео сам код куће, ништа не радећи, кад се врата нагло отворише и уђе њихова стара куварица сва престрављена.

— Хајде, господине, ако Бога знате, госпођица је болесна, бунца и вас спомиње. Госпођа се грдно поплашила па ме послала да вас нађем ма где било, хајдете!.. Ја, као луд, викнух Јована узех сабљу и капу на полетех... За тренут сам био у њиховој кући... У предсобљу ме дочека тетка.

— Шта је, где је Вера?

— Лакше, лакше, рече тетка, мало пре је заспала... Кажите, шта је то било, зашто сте се посвађали?... Дошла кући тужна као никад и ћути; данас је спонаде страшна грозница па у ватри само вас спомиње. Кад је мало к себи дошла рече ми:

— Тетка, пошљите Лизу нек зовне Владу. „Хоћу душо, хоћу срце“ одговорих ја.

У тај мах чу се њезин глас:

— Владо, Владо!

Шта! Зар ме она зове Владо? пројури ми мисао кроз главу и појурих к њој. Она је лежала у кревету сва у белом, очи пуне грозничавог сјаја.

— Веро, Веро, муцао сам, па клекнух поред кревета, узех њену мермерну ручицу и почех да је обасипам пољупцима. Она ме погледаше са пуно љубави. Другом руком миловаше ме по коси па се одједном придиже, грчевито ме загрли и притиште врео пољубац на моје чело.

— Владо мој... Ја те волим... Је ли да се ти не љутиш?..

— О не, Веро, зајецах ја.

— Мили мој, ти си за ово време много претрпео, али Вера је увек твоја! очи јој некако особито засејаше, наже се ближе к мени и поче брзо говорити:

— Владо, ти си мој, је ли, мој и ничији више?... Нас ништа не може раставити!

— Твој сам, твој до гроба!... Умири се молим те...

Она клону на јастуче и заклони очи.

Непотраја дуго, она их, опет, отвори и поче полако:

— Ах, да знаш како је мени било оног дана слушајући те, срце ми се цепало, али нисам смела да ти кажем... Ето видиш морала сам најпре одболовати па тек да ти признам... Сад ћу бити искрена... Мени се зло слуги...

— Веро, ма шта било, поделићемо заједно, ја ћу моћи да те заштитим, рекох јој ватрено.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ох, мили, мили... Ах, како сам уморна: сва сам малаксала... тетка ће ти све испричати. А тетка стоји крај кревета, гледа нас, па плаче.

— Збиља, Веро, умири се и гледај да заспиш, то ће ти добро чинити; а сутра ако да Бог, у шетњу!

— Јест, јест... оживи она. Владо, хоћеш ли да ми испуниш једну жељу.

— Хоћу, миље моје.

— Какс кажеш! Миље моје. Ах, како је то слатко! Знаш шта. Хајд, певај ми полако ону песму!

Ја почех фалзетом: „Заклопи очи драга и сневај слатке сне“. Израз лица поче јој бивати све мирнији и мирнији; код речи: „лаку ноћ“ одједном јој заигра осмејак пун блаженства па се изгуби... Зачу се равномерно дисање. Заспала је. Ја се полако дигох и издох с тетком у другу собу.

— Слушајте, тетка, опростите и допустите да вас тако зовем. Ви волите Веру, поклоните и мени парче те љубави, будите и мени оно што сте Вери. И пољубих јој руку.

Она ме пољуби у образ и под утиском мало-пређашњих осећаја могаше само рећи.

— Ах, децо, децо !..

— Тетка, ви видите нашу љубав, Вера је мој живот, ја вас молим и преклињем: скините ту тајанствену копрену што покрива живот Верин; објасните ми значај њених речи „мени се зло слути“, Шта смета њеној срећи? Од данас ја сам њен заштитник...

Она се мало промисли, па ће тек рећи:

(наставите се)

Ј Е Д Н А Л Е П О Т А

Леп је лептир, шарен, мио,
Природа му дала крила,
Па полеће лак и чео
Као тица, као вила!

Сама игра, сама шала,
Само миље, сама срећа!
Невин ти је и без зала
И урес је премалећа.

Ко га гледа како с' вије
Изнад поља и баштица,
Узвикује: ох, леп ли је!
Леп је, — ал' је гусеница....

Г Д Е П О М О Р А Н Ц Е З Р У

од
Н. А. Љејкина

(наставак)

XLIV

Што је Глафира Семјоновна рекла то је и учинила: пут из Рима морао је бити одмах сутра изјутра. Ма како да је Коњурин молио и преклињао да се остане бар још један дан не би ли могли видети папу, — она је остала непоколебљива и говорила је све једно те једно.

— Што ће вам папа? Видели сте маму — то је доста за вас... Нисам ја знала, Иване Кондратићу, да сте ви тако прождрљив, што се женскиња тиче, додаде Глафира даље. — Ви држите, да ја не знам за што ви толико наваљујете да останете, те да видите папу? Међу тим, све то ја разумем, и то врло добро. Није вама стало до папе; вама треба ова акробатка, што над нама живи.

— Молим вас, што сте ви ревниви на ме? Нисам ја ваш муж! наљути се Коњурин.

— Нисам ја ревнива, већ хоћу да се понашате као човек, кад већ путујете с породичним људима. Кад смо ишли по развалинама ви пљујете на све, а тражите да што пре из Рима идемо, а сад, кад сте видели акробатку, тражите да останете опет међу тим развалинама.

— Ама, разумејте ви, ја сам жени писао из Нице, да идем у Рим, да видим папу. Па кад се вратим кући, неће ли ме она прва запитати какав је папа на изглед? је ли наочит?

— Е, ви јој онда кажите, да је такав и такав. „У црвеном, реците, трикоу иде; на конопцу се премеће,“ — саветује Глафира Коњурина. — Можете јој, шта више, и писати, да сте с њим Асти пили. А можете испричати још што детаљније, што ја не знам

— Душа ми је чиста; ви све знате.

— Којешта. Ништа ја не знам што је било ноћас, после кафе шантана. Могућно је да нисте ни у својој соби ноћили, него сте отишли горе акробатци и с њоме провели до зоре. Гле, какво вам лице изгледа! Као да су ђаволи по њему писали, извините за израз.

— О-о-о! Госпођо! То је већ сувише.

— Није то сувише. Него ви опишите својој жени у писму и те ноћне походе. Молим вас, не правдајте се. Ја знам људе по своме човеку. Он је једно пет пута скакао из постеље ноћас, под изговором да је жедан, а међу тим устао је да слуша да ли ја спавам, или сам будна, те да и он штукне акробатци, на случај ако будем заспала. Али није ни мени сврака испила мозак: чим он скочи, а ја га одмах вичем.

— Глаша! Како те није стид, да тако што говориш! узвикну Николај Ивановић, који је догле само седео и ћутао.

— Ти, ваљда, нећеш порицати да си устајао? А зар ниси устајао? окрете му се жена.

— Јасна је ствар, да се после вина човеку жеђа. Знаш и сама, да смо и сувише синоћ пили.

— А што се мени синоћ није жеђало? Што ја писам ноћас устајала? И ја сам такође синоћ вино пила. Ах, знам ја вас, људе! Требала сам се начинити да спавам, па да те пустим у ходник да изидеш, па да те ухватим на месту преступа!

Николај Ивановић само одмахну руком, али ништа не одговори.

Овај разговор се водио у стану Иванових, за јутарњом кафеом. Глафира Семјоновна је одмах поискала рачун из бироа гостионице, приморала мужа да га исплати, распитала се кад полази јутарњи воз у Неапољ, и дознавши да иде у подне, с места нареди, да се износе куфери, које је зараније спремила, те да се што пре иде на станицу.

— Та ово је тек десет часова, госпођо, рече Коњурин.

— Све једно. Поседићемо у бифеу, на станици. Тамо ћемо и доручковати.

„На ловца и звер трчи“ вели пословица. Кад су они излазили из гостионице и пролазили кроз двориште, да седну у кола, опазивше акробатку где седи у дворишту и пије јутарњу кафу. Глава и плећи беху јој кокетно покривени белим покривачем од чипака. Њене црне, велике очи испод белог покривача чиниле су се још црњима. Она је подругљиво погледала Глафиру Семјоновну. Опазивши изнесене куфере, акробатка се досетила да ова дружина путује, па у знак опронтаја махну главом људима.

— Да се ниси усудио да је поздравим! виче Глафира Семјоновна, па очима сену а руком повуче мужа за рукав. Затим се окрете акробатци и показа јој језик.

После једно два сахата влак их је возио Неапољу. И с десне и с леве стране жељезнога пута протегле се у недоглед развалине старих грађевина.

— Збогом, збогом, ћерамиције римске? Збогом развалине! Збогом старудијо! говорио је Коњурин, климајући главом на развалине. Затим додаде:

— Ама, видите ли ви, да овде, у Риму, не забрањују старим развалинама да стоје поред добрих кућа! Не боје се да ће их једном пригњечити! А да је то у нас, у Петрограду, одмах би се наредило да се те старудије ограде, па да се руше и ова грађа би се развукла за тили час.

— Ах, Иване Кондратићу, шта ви говорите! Та овде баш нарочито и држе развалине, да публика има шта гледати, кад пролази, примети Глафира Семјоновна.

— Не разумем какав је то интерес у те публике, да застаје и загледа гомиле цигаља и других грађевинарских материјала.

— Не разумете, па сте опет ишли и расматрали којекакве развалине.

— То сте нас ви повукли да гледамо, велите да се то нигде не може видети, а ја баш никад не бих по својој вољи ишао да их видим.

— Дабогме, овде су старе развалине.

— Марим ја што су оне старе! Ако су старе онда их ваља или порушити, или реновирати, довести у ред. И најпосле, што је ово овде, ван града, — није ни чудо, али оно што јуче гледасмо, оно је у сред града, у добрим улицама, па треба да их је срамота што онако стоји. Идеш и видиш какав диван двор и тек да почнеш уживати у његовој лепоти, као поред њега видиш — стоји каква рушевина, баш као после пожара. Е, онда и онај дворац губи свој изглед, а како и не би, кад крај њега стоји тако ружна ствар, без крова и прозора. Свакојачко је потребан неки ред. Или те развалине треба уклонити, или преправити. Ето, узмите на пример ону саборну цркву где јуче бесмо. Јесте ли видели, она ни крова нема. Та како се оно зваше?

— Пантеон! напомиње Глафира Семјоновна.

— Да, да... Пантеон. Тако леп храм, изјутра све у реду, и чак раскошно, а крова нема и киша пада на мермерни под! И с поља — просто ругоба! Голи, обијени зидови, да се гледати не може. Па то је срам! И још велите да је то стародревни храм... па толико време стоји без крова и неокречен. Мора да су врло сиромашни ти Таљанци — музиканти?!

Глафира му више није одговарала.

Наскоро се дуги низ развалина прекратио. Пут је водио кроз засејана поља. И с лева и с десна могаху се видети воћњаци, виногради, весела села, с белим, каменим кућицама, покривеним ћерамидом. По виноградима раде боси људи и жене. Људи имађаху широке, сламне шешире на главама, а жене — широке дашчице, увијене у беле мараме, од којих се крајеви спуштаху низ леђа. Јако је падала у очи замена коња мазгама и магарцима. Земљиште је настајало бреговито и поља се заменуше брдима разне боје и изгледа. Показаше се величанствени, живописни изгледи.

Коњурина то ни мало није забављало: он је зевао.

— Ај, ај, ај! Бесмо у Риму, а папу не виде-смо... говораше он. — Срамота! Кад се вратимо у Петроград, причаћемо коме било да смо били у Риму, а међу тим немамо се чим похвалити, кад нисмо папу видели.

— А ко ће вам сметати да причате, да сте га видели? примети Глафира Семјоновна.

— Добро, кад је тако... рече Коњурин и умири се.

(Наставиће се)

ВЕШТАЦ

— Пиетари Пенвертина —

(СВРШЕТАК)

Извукше неко уже и везаше руке једнога вешца; оставише један крај подужи, како би могли водити заробљеника.

И тако се креташе из кошаре напоље.

„А врећа вешчева?“ запита неко из друштва.

„Ну морамо понети, по што по то!“

Потражише врећу, коју је Викло хтео сакрити у близини места, где се сâм био прикрио; беше је покрио са нешто сламе.

Ишчепркаше врећу.

„Дајте ми моју врећу!“ мољаше Викло.

„Није нам ваљда сврака мозак попила!“ одговорише његови мучитељи и почеше празнити врећу.

Испаде шарена збирка.

Нађоше одсечене кравље уши, осушено комађе меса, животињске длаке, коњске гриве, осина гнезда и т. д., а и једне овче ножице.

„Шта ћете са мном?“ упита Викло.

„Водићемо те од куће до куће и показиваћемо те људима. У исто време свима ћемо причати, у какову смо те послу укебали.“

„Не, то не смете чинити!“ бунио се Викло.

„А ко нам то може забранити?“ одговорише они.

„А нећемо сметнути с ума да покажемо и садржај кесе. Потом ћемо видети, шта ћемо после с тобом.“

Пошто је врећа опет напуњена њезином садржином, упрти је један из чете на леђа, и тако су корачали напред. Викла су водили за уже, и беху се упутили оближњој кући. Кад тамо приспеше, пробудише све укућане и испричаше им поћну пустоловину. За све време, Викло је морао ту стојати као осуђени злочинац и еносити свачју спрдњу, којом га је издашно обасипала кућна чељад.

Пошто су га тако приказали трима домовима и свуда с њиме пролакријали, спустише се на лед некога језера, како би наставили свој пут ка четвртом дому. Ну сад Викло не хте ићи даље, и праћакну се у снег. Са ужасом помишљао је на то, да ће скоро сванути, а он није хтео за живу главу допустити да се с њиме и даље спрдају. И ако су га прutom опоменули, ипак не устаде, него мољаше покорно, да га пусте.

„Немој мислити да ћеш тако олако изнети здраву кожу!“ одговорише му, и како ништа друго не поможе, покушаше да га даље носе. Али он беше тежак и бацакаше се ногама толико, да су га опет морали пустити.

Налажаху се у близини пробијеног гротла суседне куће.

„Како се ваздан устрчава, биће најбоље, да га бацимо у гротло“, рећи ће коловођа.

„То ће бити најбоље“, одговори момчадија. „Бацимо га у воду.“

„Немојте ме убити!“ јадиковаше Викло.

„Не помаже ти молити: ти си у свету учинио толико зла, да за те таква казна није опора. Држите, пријани!“ рећи ће коловођа и намигну на остале. Шчепаше га и — она!.. лежао је већ у гротлу. Али га они држаху чврсто за врат и извукше га опет на лед.

Да ли ти се још лети? упиташе га. — Поштедите ми живот! цвиљаше мађионичар. — Не знамо за милосрђе! одговорише они. — Да га још једном загнуримо. — Та и он сам изводи своје вештине триред. — Тако је! Трипут у воду с њим. — И после трећег гњурања,

пустићемо га. — Куда? — Под лед. — У помоћ! викаше Викло. — Ако писнеш само пустићемо те одмах под лед. Тамо ћеш моћи применити своју вештину летења. Зграбише га опет, гњуруше га два пут у гротло и потом га опет извукше на лед.

„Пошто он неће да иде, нагнајмо га да лети“, рећи ће опет неко од момчадије. „Ко ће довести какав дугачак проштац?“ Неко се пожури и брзо се врати с прошцем. — „Сад ћемо уже одрешити и провући му проштац кроз рукаве преко леђа, те тако ће имати крила. А, чини ми се, њему су крила веома потребна кад се крене за Лапланд, и кад се буде враћао отуда, јер почиње свитати, а у то се доба духови и аветиће нелагодно осећају.“ Што рекоше, то и учинише. Момци одрешише уже провукше проштац кроз рукаве преко леђа вешчевих, и потом чврсто везаше руке на зглавковима.

„Бога ми, испале од њега жесток дух“, кликнуше они раздрагани. — „Изредан ђаво, само му не достају рогови. — Узмите ножице из чаробне вреће. — Шта да се ради с њима? — Да му насадимо рокове на главу. — Како је то могућно? — Протурићемо ножице кроз капу, и рогови су готови. — Врло добро! То ће бити дивно.“

Скидоше Виклу капу с главе, пробушише две рупе, савише ножице према облику капе, протакше оштрице кроз отворе — и рогови беху готови.

„А шта да радимо са вешчевом врећом? — Њу да бацимо у гротло. — Да метемо унутра и који камен. — Зар да му не дамо јести, да би могао отићи кући? — А шта да му дамо? — Па, за бога, оно што већ има у својој рођеној путничкој торби. — Потом да га оставимо њему самом. — Али он ће видети; добиће му ко у помоћ, а то би била штета, јер га онда неће видети многих. — Мораћемо му везати уста. — И запушити их оним што је у врећи.“

Узеше што шта из вреће, и напунише тиме Виклова уста; потом му гурнуше у уста чвор од марама и везаше крајеве на поглављу. Затим напунише врећу камењем и гурнуше је неком мотком дубоко под лед.

Најзад пустише у слободу Викла и довикнуше му подруљиво: „Иди сада куд ти срце хоће, вољти пешке или крилима. Ето имаш и ноге и крила.“

Викло одгегуца што је брже могао својем стану, јер му, после куњања, бејаше хладно.

„Збогом пош'о! Поздрави на дому!“ викнуше му. — „И поздрави свакога, кога сретнеш на путу. — И парохијане, ако раније не стигнеш својем стану. — Гле'те само, како је наочит и леп! — Да дивних крила, Бого мој. — Па рогови!“

Тако закријаху млади људи с Виклом, који је журио пешке.

Да их оставимо и да пођемо за Виклом на његову жалосну путовању, да би смо видели, како ће се оно омончати, како би смо добили потпуну слику овога необичнога догађаја.

Јадни вештац изгледаше доиста необично. Укочена врата са дугим прошцем кроз рукаве провученим; кана преврнута, обе оштрице од ножица штрче на челу као рогови; у устима марама, чији крајеви беху далеко; образи надувени као беника: — тако изгледаше моћни вештац, кад је мокар као миш, журио својој кући. Средом, време не бејаше особито хладно, јер би се иначе, нема сумње, укочио. Ну како беше већ јучро, то је било довољно хладно да би се могао капут смрзнати. Беше и то срећа по Викла, што људи не беху још поустајали тако да је дошао кући, непримећен никим.

Викло имађаше на дому и једног немог брата, којем иначе не беху све даске у глави. Ну био је веома јак. Кад је Викло стигао дому, није могао другаче ући него поребарке. Немак тек што беше устао, беше се обукао и гледаше кроз прозор. Кад је смотрио Викла да

долази између суседних плотова, беше веома уплашен његовим чудним изгледом и држаше, да је то сам ђаво и нико други. Одмах шчена чабрњак и јурне кричући на дворште, на супрот необичном појављењу.

Викло покуша да избегне блесава брата, али овај јураше за њим као бесан. Беше чудна, необична слика — један скакаше напред, као ждрал, бојећи се за свој живот, сличан крилату духу, којег крила као да бежу изгубила своју снагу при појави сунца на уранку; други се чабрњакот спреман да удари, за њим. За време ове несрећне игре мумлаху обојица из све снаге: један због тога што је био нем и није могао говорити, други за то што је хтео да увери првог ко је он, и да живот спасе. Ко зна како би се ово свршило, да се срећом, не бежу остала чељад на дому избудила са њихове рике и вреве, и да нису видела у чему је ствар, и пожурила се да ослободе несрећнога вешца из руку беснога блесавца.

Вест о овом догађају рашири се већ сутра дан по целом селу и даде људима повода да се много нашале и поспрдају; за кратко време био је познат у целом крају.

Викло није искусио отуда никаквих других последица, до што је нешто назебао, после хладнога купатила. Али се стиђаше својега несрећнога похода толико, да се много година није показивао људима, и његове мађичке вештине изгубише сваки углед.

Поступак момчадије са бедним вешцем изгледа, до душе, претеран, али је, с друге стране, празноверје, наслеђено из доба незнабоштва, још дубоко ухватило корена у народу. Просвета имађаше за задаћу да ово веровање искорени, а то није могло ићи благим средствима. Ствар је захтевала грубе ударце. Кад су овим вешцима скинули образину, празноверје је узело скромнији облик, који би се могао искоренити нежнијим средствима од оних којима је Викло, као и многа његова браћа, морао направити познанство.

С Д. Мијалковић

СРПСКО НАРОДНО БЛАГО

Скупљање слика из српског језика.

Отварамо у „Звезди“ ступце за један нов а врло интересантан и користан посао.

У колико су нама познати страни језици спазили смо да ни један није тако пун слика и лепих поређења, као српски. Што је најлепше то је да су ове слике и поређења самоникла у самом народу, да се он њима највише и најлепше служи и да их он у највећем броју и зна. Може се рећи да је то нарочита врста усмене књижевности у нашега народа, па пошто за ову грану *folklore*-а до сад није било скупљача, то смо се решили да у „Звезди“ учинимо почетак.

Зато се и обраћам свима људима, који непосредно у додир са сељацима долазе, нарочито г. г. свештеницима и учитељима, да обрате пажњу на ову врсту изрека и да их брижљиво прибележе па по могућству и објасне, а ми ће мо то увек редом објављивати у „Звезди“. Ово ће бити по нашу књижевност веома драгоцено окно, јер ће српски књижевни језик одатле моћи поцрпети најлепше и најразноврсније своје преставе.

По потребно је да најпре објаснимо шта се тражи и шта треба прикупити. Сваки је опазио да сељак, или иначе простији и старији човек чим почне говорити одмах се служи поређењем да би објаснио оно што је хтео рећи. Апстрактан појам гледа увек ради лакшег схватања да престава каквом материјалном сликом у којој су учесници обично они елементи, животиње или лица, која га окружавају и која најчешће с њим у додир долазе. Кад наш сељак говори о неком који има велико око, он никад неће рећи: „има, брате, велике очи“, него увек: „велике му оне очи, брате, ка' у вола“, или „па оно његово око, ка' у сокола и т. д.“

Само нама не требају тако проста поређења, него нам треба оно поређење у коме се износи цела слика, т. ј. бар да има два предмета, која су у тој слици изражени. Такве су изреке много ређе а и много више имају израза, много су пикантније. Нпр. журиш се к'о — „да ти је стала крава на ногу“, ту има њих двоје: човек и крава која му је стала на ногу и он се онако очепљен журно трза и баца у страну. То је израз највеће журбе код нашег народа.

Свака домаћа животиња фигурира у безбројним таквим сликама, што служе за срањење.

Ја ћу овде изнети најпре све оне у којима се говори о псу, и у којима он служи да се престава неки појам. Зато и молим све који што слично дознаду, а што народ употребљава, да ми то с малим објашњењем пошаљу.

Ја сам их до сада скупио сто и осамдесет; међу њима има много које су и сувише слободне и пикантне те нису за штампу, али ја молим да ми се без разлике шаљу све, онако како се чују и говоре, па ћемо их ми овде одвајати.

О псу.

1. *Ушао* — *к'о пас у вашар*. Каже се кад човек западне у неко друштво где су му сви непознати, или у неку другу муку у којој не уме да се нађе, него се устумара и узмучи.

2. *Кидну* — *к'о пас од топа*. Каже се за оног ко утекне од чега главом без обзира. Треба уобразити пса, који лапа по врућини, па се довуче до топова, ушуња се и легне испод топа у хладовину. Он ту мирно лежи, није ником на сметњи, а и не сања што се они људи око њега мувају. Тек кад топ рикне он ћипи и кидне — видећи онда да је лоше место за одмор нашао.

Луња се — *к'о глува кучка по селу*. Каже се кад ко иде, а нема одређена циља, а нико му га ни дати не може, — јер је кучка глува па не чује ваљење.

Провукао се — *к'о пас кроз воду*, вели се за оног који се очешао о неки посао, или је што учио па се ништа за њ није залепило, нити му се познаје да је штогод радио.

Патрпао к'о пас на иртину. Каже се за онога који кад види да је где лено урађено или успрем-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

љено себе тамо намести, држећи да је то баш за њ спрељено; или за онога који неки чист посао уквари без разлога говорећи. Пас ће кланцати у лову, по снегу цео дан и неће нигде застати, али чим избије на пртину он одмах — натрпа.

4. *Урла као пас на месечину*, кад се неко јако развече без икаквог разлога, или се окупи вајкати за нешто а томе нема места! Јер кад месец истрепти пун и округлао на ведром небу па се помоли иза брда грдан као тепсија, сеоски пси заурлају, а не знају ни зашто ни крошто!

5. *Избрусити га к'о биров кучку*. Биров је најнижи преставник власти у држави, па се зато држи да је и најопорији, најарогантнији, најгрубљи. Па сад кад такав човек падне на најбесправније створење — кучку, да је грди — можете мислити: како сеfino изражава и какасу ту пребацивања све у алузијама!! Нико ни ког не може грђе и отвореније „избрусити“ него биров кучку!

(Наставиће се)

Spectator.

ПИРОЋАНКЕ

ПРИБЕЛЕЖНО: Мил. Ђ. Станојевић, УЧИТЕЉ

(НАСТАВАК)

8

Девојачка претња

Седи момче на брега,
Два јелека на њега,
Да вера му прилега,
Дај ме, мале, за њега!
Ако ли ме не дадеш,
Сама ћу си утекнем:
Гола, боса по њега,
Гладна жедна за њега.

9

Девојка — белега

Стрељали су јунаци
Покрај бела Дунава.
Иглице им стрелице
А девојћа белега:
Кој' погоди белегу,
Он да љуби девојку
Један синак у мајћу
Он погоди белегу,
Он да љуби девојћу.

10

Струк гороцвет

Прошкнучо струк гороцвет,
Међу трле овчарове,
Ту пројдоше мале моме,
Откинуше струк гороцвет

Метнуше га у пазуће:

„Сани, вени, гороцвете,
„Како овчар за девојће,
„И девојће за овчара!

11

Чубричица

Чубричице, девојћо,
Чубар ли си сејала,
Или бели боесиљак
Те ми тол'ко миришеш?!
— „Не питај ме, јуначе,
„Несам чубар сејала,
„Нити бели боесиљак:
„Кад ме мајћа рађала,
„У сунце је гледала,
„Уз чубар је стојала
„Те па чубар миришеш.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

Panem et circenses

— слика из доба Неронова —

Вечити град, поносни седмобрежни Рим, господар народа и средиште света, почео је старити и гробу се спремати. Болест се ухватила костију његових, и чиновско, снажно стабло црв је подгризао.

И то више није онај стари, славни, охоли, победнички Рим! Река од злата улила се у њега, подигле се сјајне палате, храмови са златним стубовима, купатила од белог мрамора. Исток је донео сав свој блесак и богатство, али и своју развраћеност, своје мекуштво, своју подлост и своју нискост. Нестајало је слободне, здраве расе плебејске, која је мачем у руци и с поносом у оку знала да извојује себи слободу, а Риму господарство над целим светом. Мач испале из женске руке, утрну поносни поглед, квирит заборави мушку реч: *Не*, лав поче рађати пудзиву нашчад, а смели орао врапце и совуљаче. Дошло је „покољење умешено од смрада и крви“, како јецајући каже сувременик.

* * *

Над потомцима Брута и Граха, по милости божјој, влада Он, он циркуски кочијаш, глумац и паликућа, он кобни „непријатељ рода људског“.

Заклао је обе жене своје, убио је сестру, отровао браћу и матер, руке му кржаве од клања, лице и одело попрскано крвљу; оно што још има мушкога поноса и људскога достојанства, пада под мачем његових пијаних солдата; страховити злочин *увреде величанства* (crimen laesi maiestatis) као легендарни мач лебди над главом свију, све је сумњиво, сами зидови, чак и неми сводови; брат уходи брата, син потказује оца; кује лажне новце, ара, отима, уцењује; ниски разврат подигао је до државног принципа; раним јутром се налазе по извиканим улицама кћери и жене римске зверски озрамоћене и онакажене. Као и у пороку тако и у расипању он не зна граница. Дуже палату од скупоценога белог мрамора,

са ходником дугим хиљаду и пет стотина метара, са зидовима покривеним драгим камењем, са кипом својим од сувога злата, са подом од слонове кости, са калдрмом у дворишту од јасписа и рубина; ручак његов стаје десет хиљада сестерција, два милиона и шест стотина хиљада динара; сочиво је измешано за златним зрнењем, принач са драгим камењем, једно јело стаје четири хиљаде сестерција, један милион динара; лавове храни фазанима и папагајима, псе пачјим бубрезима; љубазнице његове носе индијску свилу од које се свака фунта плаћа фунтом злата; најамници његови, гарда преторијанска, варвари и разбојници скупљени с коца и коношца, грчки љубимци примају су дневно веће поклоне по што је цела једна поштена породица римска могла целог века свога да заради... А сенат, изабрани оци Вечитога Града, месец април назваше његовим именом, уврстише га у ред богова, дигоше му кип, сазидаше му храм!

* * *

И са косом у руци, кезећи зубе, дошла је најстрашнија смрт, смрт од глади.

Са села, из исецђених и наметима упропашћених покрајина, долазиле су трагичне гомиле изгладнелих, голих, босих људи, и са римским невољницима покривали су трупинама својим улице римске. Трава поред Тибра била је попашена, и ликторима се већ досади бацати мртве у реку... Мајке су продавале своје кћери за мерицу жита, и крваво јутарње сунце обасјавало је мртвачки суве и закрвављених очију људе, који су прали руке и уста од крви, и по јамама скривали полуизедене лешине за сутра...

И народ поче мукло, плашљиво мумлати, али када се појавише преторијанци са бичевима у руци, он се као стадо разбеже, и у дивљем трку, преко мртвих тела и по локвама крви, јурили су сурови варвари... Топот њихових коња, звекет њиховог оружја, и дивљи смех њихов одјекивао је кроз пуне улице римске...

* * *

Он није био глуп, и добро је знао да оно што разликује човека од животиње то је бескрајна нискост, неизмерна подлост до које се животиња не може и не уме спустити.

Он отвори своје пуне житнице, и поче *поклањати* храну народу, а у сакупљени народ често је прегрштима бацао ситан сребрн новац. На његовом зверском и бледом лицу усне су се пакосно развличиле и јављао се једва приметан задовољан осмех, када је видео како се пред његовим ногама сенатори и гладиатори, племићи и пролетери, гушају и ваљају у блату и прашину...

Рим је славио свога доброга и дарезљивог господара: Ave, Caesar, imperator! Да си здраво, цезаре, императоре!

* * *

Доброга његова и љубав према народу није знала за границе. И народ се топло од уживања слушајући у циркусу бесно рикање нубијскога лава и мукло стењање гладиатора на умору, који је у последњем издицају сањао даљне обале, колибу своју, и пред њом на топлом сунцу жену и децу своју! Римљани се нису више делили на политичке странке, него на циркуске, и „да су подлегли зелени, не би у Риму била мања забуна по што је била после битке код Кане“, каже човек који је жигосао

сатирама својим ово жалосно доба. И покривен циркуском прашином, опијен гнусним задахом крви, цео Рим је певао химну великом уметнику и оцу народном.

* * *

Љубав према њему прелазила је у манифест, када се у свечане дане јављала сјајна гарда преторијанска. Заборављала се изгубљена слобода, пониженост; заборављали се преторијански бичеви и потковице њихових коња, када су се према врелом јужном сунцу заблистали сјајни шлемови и оклопи, одело од кадифе, светли мачеви са корицама покривеним драгим камењем, оштре челичне секире са скупоценим дршкама, богата, шарена спрема гојних и помамних коња који су се пропињали! Зраци сунчеви одбијали су се од тога сјаја, жене су махале марамама и бацале цвеће, народ, вессо, задовољан, срећан, пењао се на кровове кућа, да их боље види и до самога плавога неба дигао се безуман крик: *Panem et circenses!* Хлеба и игара.

Чуј, Бруте, то твоји потомци кличу: *Хлеба и игара!*...

... Арија извуче крвави нож из прободених груди, дрхтавом руком пружи га своме мужу, и самртничким гласом шапће му:

Non dolet, Poete! не боли, Пете!

Ne боли Пете! Боље је бити каменом, ништа не видети, ништа не осећати, заспати вечним, спокојним, слатким сном, него дисати отровни ваздух тираније и подлости, живети у једном бесрамном добу и међу људима који су престали бити људи...

Не предомисљај се, врли грађанине! удри слободно, радосно, право у срце... Слабије тече крв из белих груди, прети на снежној руци једва се грче, сјајан се поглед мути, са усана њених још тихо слеће лабудска песма утехе, божанствене речи мудрости и поноса: *Не боли, Пете.*

С.

ИЗ ЗАПИСАКА „НАРОДСКЕ АКАДЕМИЈЕ“

Нови филолози

Вук је им'о гроба два
Сад му трећи грози,
И тај трећи копају
Нови филолози.

О Коларчевом завештању

Наш Коларац за живота
Трпео је много што-шта,
Ал' сад трпи муку љућу,
У његову јер се кућу,
Уселила „Главна Пошта“

Нови Драматург

Чудни-ли су дани наши —
На „Корњачи“ где га јаше!
И у своме првом касу,
Достиг'о је — другу класу.

Садржај: „Куда?...“ (песма). — „Жртва љубави“ (наставак). — „Једна лепота“ (песма). — „Где поморанце зру“ (наставак). — „Вештац“ (свршетак). — „Народно благо“. — „Panem et circenses“. — Из записака „Народне Академије“.

Власник: Ст. М. Веселиновић. — Парна Радикална Штампарија — Уред.: Ј. М. Веселиновић

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА